

Ettepanekud kohalike omavalitsuste tulubaasi suurendamiseks piirkondlikust ettevõtlustegevusest

Lugupeetud Piret Hartman!

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi: Kaubanduskoda) tänab Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumit võimaluse eest esitada ettepanekuid, mis võimaldaksid kohalikel omavalitsustel saada senisest rohkem tulu piirkondlikust ettevõtlustegevusest ning millest tõuseks kasu ka kohapealse ettevõtluskeskkonna edendamisele. Kaubanduskoda peab väga positiivseks, et Regionaal- ja Põllumajandusministeerium otsib lahendusi, kuidas suurendada kohalike omavalitsuste rahalist motivatsiooni aidata kaasa piirkonna ettevõtluse arengule ning töökohtade loomisele. Oleme varasematel aastatel sellele kitsaskohale korduvalt viidanud ja pakkunud välja erinevaid lahendusi ning oleme taaskord valmis sel teemal kaasa mõtlema ja oma ettepanekuid esitama.

Kohalike omavalitsuste peamiseks tuluallikaks on hetkel füüsilise isiku tulumaks, mis moodustas Statistikaameti andmetel 2023. aastal ca 58 protsenti omavalitsuste tuludest. Tulumaksuseaduse kohaselt laekub füüsilise isiku tulumaks üksnes füüsilise isiku elukohajärgse omavalitsuse eelarvesse ega ole seotud piirkonnas asuvate töökohtadega. Kohalikelt ettevõtetelt laekuv tulu moodustab hetkel väga väikese osa omavalitsuste tuludest. Ettevõtted maksavad valla/linna eelarvesse kohalikke makse (nt reklaamimaks, tänavate ja teede sulgemismaks, parkimistasu), kuid selle osakaal oli omavalitsuste eelarvetes Statistikaameti andmetel 2023. aastal alla 1 protsendi. Ettevõtted täidavad omavalitsuste eelarvet ka läbi maamaksu, ressursitasude ja saastetasude, kuid nimetatud tuluallikad moodustasid 2023. aastal alla 3 protsendi omavalitsuste kõikidest tuludest. Siinkohal tuleb arvestada, et selle protsendi sisse lähevad ka füüsilistelt isikutelt laekuvad tulud (nt parkimistasu, maamaks).

Seega praegu on omavalitsused peamiselt huvitatud sellest, et valla/linna elanikel oleksid kõrged sissetulekud. Samas puudub omavalitsustel rahaline motivatsioon arendada kohalikku ettevõtluskeskkonda või aidata kaasa töökohtade loomisele, sest see ei suurenda omavalitsuse tulusid. Seega tänane maksusüsteem ei motiveeri omavalitsusi ettevõtluskeskkonna arengule ja töökohtade loomisele kaasa aitama ning seetõttu tuleb olemasolevat süsteemi muuta.

Järgnevalt pakume välja kaks ettepanekut, mis aitavad kohalikel omavalitsustel senisest rohkem saada tulu piirkondlikust ettevõtlustegevusest.

1. Üksikisiku tulumaksu jagunemine elukohajärgse ja töökohajärgse omavalitsuse vahel

Kuna kohalike omavalitsuste tulubaas ei sõltu töökohtade olemasolust valla/linna territooriumil, siis on olnud juhtumeid, kus kohalik omavalitsus ei ole soodustanud või on olnud isegi vastu uute töökohtade loomisele. Selliseid näiteid leiab näiteks töötleva tööstuse, põllumajanduse, mäetööstuse ja jäätmekäitluse valdkonnast.

Selleks, et kohalikel omavalitsustel tekiks rahaline motivatsioon aidata kaasa või vähemalt mitte takistada omavalitsuse territooriumil töökohtade loomist, teeme ettepaneku muuta tulumaksuseaduses sätestatud füüsilise isiku tulumaksu laekumise põhimõtteid selliselt, et teatud osa füüsilise isiku tulumaksust laekuks endiselt elukohajärgsele omavalitsusele, kuid teatud osa ka töökohajärgsele omavalitsusele.

Kehtiva tulumaksuseaduse § 5 lg 1 punkti 2 kohaselt laekub füüsilise isiku elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele 11,89 protsenti residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust. Aastatel 2025-2027 jõustuvad tulumaksuseaduses muudatused, mille kohaselt väheneb see protsents 2027. aasta 1. jaanuariks 10,23-ni. Kaubanduskoja ettepaneku kohaselt võiks edaspidi laekuda sellest pool elukohajärgsele omavalitsusele ning teine pool töökohajärgsele omavalitsusele.

Ühtlasi teeme ministriumile ettepaneku viia läbi mõjuanalüüs, mis näitaks, kuidas muutuks erinevate kohalike omavalitsuste tulubaas, kui viia teatud üleminekuperioodi jooksul ellu eelnevalt kirjeldatud ettepanek. Mõjuanalüüsi valmimise järel tasub kaaluda, kas seadusesse tuleks viia ka teatud erisusi. Näiteks võiks teha erisuse Tallinna ja Tartu ning võimalik, et ka mõnda neid ümbritseva omavalitsuse jaoks, et nende tulubaas ei suureneks liiga palju ja teisest küljest ei väheneks ääremaadel asuvate omavalitsuste tulubaas.

Mõõname, et muudatust ei saa ellu viia kiirustades ning pakume seetõttu välja etapiviisilise rakendamise, et omavalitsustel oleks rohkem aega muudatusega kohaneda. Näiteks võiks üleminekuperiood olla viis aastat:

Aasta 1: laekumise jaotus 10% töökohajärgselt ja 90% elukohajärgselt;

Aasta 2: laekumise jaotus 20% töökohajärgselt ja 80% elukohajärgselt;

Aasta 3: laekumise jaotus 30% töökohajärgselt ja 70% elukohajärgselt;

Aasta 4: laekumise jaotus 40% töökohajärgselt ja 60% elukohajärgselt;

Aasta 5: laekumise jaotus 50% töökohajärgselt ja 50% elukohajärgselt.

Kaubanduskoja ettepanek ei suurenda kohalike omavalitsuste, töötajate, tööandjate ega ka valitsussektori halduskoormust ning ei too kaasa täiendavaid kulusid. Maksukohustuslaste registri põhimääruse § 53 lg 2 punkti 13 kohaselt tuleb tööd võimaldavatel isikutel kanda töötamise registrisse ka töökoha asukoht. See tähendab, et riigil on olemas ülevaade, millises omavalitsuses inimesed töötavad.

Kaubanduskoja ettepanek suurendaks otseselt omavalitsuste motivatsiooni aidata kaasa kohaliku ettevõtluskeskkonna arengule ning motiveeriks omavalitsusi suuremale koostööle piirkonna ettevõtjatega. Kui ühe omavalitsuse territooriumil hakkab tegutsema uus ettevõtte või olemasolev ettevõtte suurendab töökohtade arvu, siis ettepaneku elluviimisel tõuseks automaatselt ka selle omavalitsuse tulumaksu laekumine, sõltumata sellest, kas uutele töökohtadele asuvad tööle sama omavalitsuse elanikud või mitte. Sellest tingituna võib omavalitsusel tekkida huvi aidata kaasa uute töökohtade loomisele

või ka olemasolevate töökohtade säilitamisele isegi siis, kui vallas/linnas ei ole piisavalt töajõudu. Samuti mõjuks muudatus motiveerivalt kõrgemalt tasustatud töökohtade loomisele omavalitsuste territooriumile.

Lisaks aitab muudatus senisest õiglasemalt jagada maksutulu omavalitsuste vahel. Statistikaameti andmetel oli 2021. aastal 156 126 inimest, kelle elukoht oli töökohast erinevas kohalikus omavalitsuses. Need inimesed kasutavad mõlema omavalitsuse poolt pakutavaid teenuseid (nt teede, tänavate hooldus ja remont, tänavavalgustus, ühistransport suuremates linnades), kuid maksutulu laekub vaid elukohajärgsele omavalitsusele. Oleks igati loogiline ja ka õiglane, et füüsilise isiku tulumaks laekuks sellistel juhtudel mõlema omavalitsuse eelarvesse.

Kaubanduskoja ettepanek ei suurenda omavalitsuste tulubaasi, vaid jagab olemasolevaid tulusid teatud määral ümber. Muudatus avaldaks positiivset mõju just nendele omavalitsustele, kes panustavad tasakaalustatult nii elu- kui ettevõtluskeskkonna edendamisse. Suunates omavalitsusi enam ettevõtluskeskkonna arendamisele, on siiski oluline meeles pidada, et tegemist on majanduskeskkonnale pikaajalist positiivset mõju avaldava meetmega, millel võivad olla mõnede omavalitsuste jaoks ka negatiivsed mõjud, kuid meie hinnangul on see arvestades eesmärki siiski vähene.

2. Keskkonnatasudest senisest suurema osa eraldamine kohalikele omavalitsustele

Keskkonnatasude seadus § 55¹ sätestab, kuidas jaotuvad laekunud keskkonnatasud riigieelarve ja kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvete vahel. Kohalike omavalitsuste eelarvetesse laekub näiteks teatud osa maavara kaevandamisõiguse tasust, vee erikasutusõiguse tasust ning tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasust. Samas saastetasu, välja arvatud põlevkivi lend- ja koldetuha tonni kõrvaldamise saastetasu, kalapüügiõiguse tasu, jahipidamisõiguse tasu ja raadamisõiguse tasu kantakse täies ulatuses riigieelarvesse.

Kaubanduskoda teeb ettepaneku vaadata üle keskkonnatasude jaotumine riigieelarve ja kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvete vahel ning suurendada kohalikele omavalitsustele laekuvat proportsiooni. Vastasel korral väheneb veelgi kohalike omavalitsuste motivatsioon aidata kaasa sellisele majandustegevusele, mille käigus toimub maavarade kaevandamine või saasteainete väljutamine välisõhku, veekogusse, põhjavette või pinnasesse. Leiame, et vastavalt saastaja maksab printsibiibile peaksid keskkonnatasudest laekuvad summad minema sinna piirkonda ja nendele kohalikele omavalitsustele, kus antud saastamine toimus. Seega keskkonnatasudest saadavad summad peavad kandma oma eesmärki ja hüvitama tekitatud kahju. Täna see süsteem kahjuks nii ei toimi ning see on vähendanud omavalitsuste motivatsiooni lubada oma territooriumil tegutseda ettevõtetel, mille tegevusega kaasneb negatiivne mõju keskkonnale. Kui keskkonnatasudest laekuks suurem osa kohalike omavalitsuste eelarvetesse, siis see võimaldaks keskkonnahäiringut leevendada.

3. Muud ettepanekud

Esitame ka mõned muud ettepanekud, mis otseselt ei suurenda omavalitsuste tulubaasi, aga avaldavad positiivset mõju kohalikule ettevõtluskeskkonnale ja seeläbi kaudselt suurendavad ka omavalitsuste ja riigi tulubaasi.

3.1. Senisest kiiremad ja lihtsamad planeeringute ja erinevate lubade menetlused

Kiiresti tuleb leida lahendusi, et erinevate planeeringute ja lubade menetlemise protsess muutuks ettevõtjate jaoks oluliselt kiiremaks ja lihtsamaks. Lisaks õigusaktide, protsesside ja IT-süsteemide muutmisele tuleb pakkuda täiendavaid koolitusi ametnikele, kes menetlevad erinevaid lubasid ja planeeringuid. Lihtsamad ja kiiremad menetlused meelitavad piirkonda rohkem investeringuid, mille tulemusena luuakse ka uusi töökohti või suureneb investeringute tulemusena olemasolevate töökohtade poolt loodav lisandväärtus.

3.2. Riigi maa kasutamine ettevõtluseks

Oleme varasematel aastatel saanud ettevõtetelt tagasisidet, et teatud piirkondades ei pruugi erasektoril ega kohalikul omavalitsusel olla sobivat maad ettevõtlusega alustamiseks või olemasoleva ettevõtte laiendamiseks. Samas riigil võib olla sobiva suuruse või asukohaga maa olemas. Seega teeme ettepaneku vaadata üle regulatsioon, mis võimaldab riigil anda maa üle kohalikule omavalitsusele ettevõtluse arendamiseks ja kohalik omavalitsus saab siis omakorda anda maad kasutada ettevõtetele. Võimalik, et takistused ei ole täna üksnes regulatsioonis, vaid ka koostöös kohalike omavalitsuste ja riigi vahel. Seega palume üle vaadata, kas ja kuidas oleks võimalik riigi maad anda senisest lihtsamini ja kiiremini ettevõtete kasutusse ning kas ja millist täiendavat tuge vajaksid omavalitsused.

3.3. Ühistranspordi parem korraldamine

Täna on mitmetes omavalitsustes probleemiks see, et töökohtade läheduses on küll olemas ühistranspordi peatused, kuid ühistransport on korraldatud selliselt, et inimestel ei ole üldse võimalik või ei ole mõistliku ajakuluga võimalik ühistranspordi abil tööle ja töölt koju jõuda. Seetõttu on suuremad tööandjad või mitmete ettevõtete koostöös tööle pandud tööandja bussid, mis toovad inimesi tööle ja/või viivad hiljem koju. Kui töökohtade lähedal on olemas ühistranspordivõrk, siis ei ole selline lahendus mõistlik ning on liigselt koormav ettevõtete jaoks. Seega palume kohalikel omavalitsustel vaadata üle ühistranspordivõrk ja selle graafik ning teha selles muudatusi, mis võtaksid senisest paremini arvesse ka piirkonna suurimate tööandjate töötajate liikumisvajadusi. Võimalik, et igas olukorras ei piisa ainult ühe omavalitsuse otsustest, vaid tuleb teha koostööd mitme omavalitsuse vahel.

4. Turismimaksu kehtestamine kohaliku maksuna

Kaubanduskoda on praeguses olukorras vastu ideele lisada kohaliku maksude seadusesse kohalike maksude loetellu turismimaks. Oleme saanud turismisektori esindajatelt tagasisidet, et olukorras, kus majutus on alates 2025. aasta algusest maksustatud senise 9 protsendi asemel 13-protsendilise käibemaksumääraga ning ees ootavad muud maksutõusud, näiteks tulumaksu tõus, riigikaitsemaksu ja mootorsõidukimaksu kehtestamine, siis sellises olukorras ei ole mõistlik kehtestada uue

EESTI
KAUBANDUS-
TÖÖSTUSKODA

maksuna ka turismimaksu. Sektor vajab praeguses olukorras maksurahu. Lisaks juhime tähelepanu sellele, et turismimaks on Euroopa Liidu riikides küll levinud, kuid reeglina on selle maksu eesmärk vähendada massiturismiga kaasnevaid negatiivseid mõjusid. Seda probleemi ei ole meil täna Eestis. Seega praeguses olukorras võib turismimaksu kehtestamine mõjutada negatiivselt turismisektori konkurentsivõimet ning seeläbi vähendada ka turismiinvesteeringuid. Seetõttu palume mitte lisada kohalike maksude loetellu turismimaksu.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Mait Palts

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja peadirektor

Marko Udras

marko.udras@koda.ee 6040070